Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Møller, Poul Martin

Titel: Skrifter i Udvalg

Citation: Møller, Poul Martin: ”Skrifter i Udvalg”, i Møller, Poul Martin: *Skrifter i Udvalg*, udg. af HANS BRIX ; SOPH. MICHAËLIS ; CARL S. PETERSEN ; POUL TUXEN , 1930, s. 414. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-moeller01val-shoot-idm140426995975488/facsimile.pdf (tilgået 16. maj 2024)

Anvendt udgave: Skrifter i Udvalg

tillagdes ham, men som han i en tilføjet Erklæring nægter at have forfattet. I det ejendommelige Versemaal, hvor Strofens anden og fjerde Linie imod Reglen ikke har Rim, ligger en Protest imod Samtidens »metriske Rangslerier« og en Bestræbelse for at vende tilbage til »Fædrenes mandige Haardhed«. (Recensionen af Sibberns Æstetik).

109 *Tankens Ørn* synes at være fremkaldt af Billedet af Ørnen over Indgangsdøren til Universitetet, hvis Indskrift *Cælestem adspicit lucem* svarer til Linjerne: »Ej det stærke Lys (af »en himmelsk Aabenbaring«) hans (Kunstnerens) Øje blænder / ufravendt han efter Synet stirrer«. Maaske har Indvielsen af den nye Universitets-Bygning i samme Efteraar ved en storladen Fest givet det ydre Motiv til Digtet.

FORTÆLLINGER

KRØNIKE OM EYVIND SKALDASPILLER

Den nordiske Fortælling om Eyvind Skaldaspiller skrev Poul Møller under sit Ophold i Hjemmet i Købelev i Vinteren 1816—17, i en Alder af 23 Aar. Som en »sandfærdig Krønike« kan den sammenstilles med Elskovsdigtene fra første Periode. I Beretningen om Eyvinds Kærlighed til Svanhvide genfinder man adskillige Træk af den Oplevelse, der ligger til Grund (P. M. I, 112—124). Ogsaa i Eyvinds paafølgende Omvendelse til Kristendommen er Digteren personligt interesseret. »Der er«, skriver han fra Købelev til sin Ven Ingemann, »foregaaet den vigtige Forandring med mig her, at jeg er kommen til at tro paa Kristus, hvorover jeg føler megen Glæde.« Skildringen faar derved paa dette Sted et andet Præg end Hedningeomvendelserne i Oehlenschlægers nordiske Digtning. Ogsaa i Sprog og Tone har Poul Møllers Krønike en primitiv Karakter, som ikke paa samme Maade findes i Oehlenschlægers romantiske »Vaulundurs Saga«, men vel i »Ørvarodds Saga«, der udkom to Aar efter den nordiske Fortællings Offentliggørelse i Efterl. Skr. og rimeligvis er paavirket af denne. Mere end om Oehlenschlæger minder Stilen i „Eyvind Skaldaspiller« om Grundtvig, hvis Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i ny Oversættelse (1815) Poul

Møller havde læst med megen Fornøjelse, og i hvis Poesi han undertiden glædede sig ved at finde Udtrykket for »en djærv Kraft, ledsaget af en tiltrækkende Ejendommelighed«. Iøvrigt er Sproget i Eyvind, hvis folkelige Drøjde paa flere Steder, især i de indlagte Vers, slaar over i en noget pralende Kraftstil, ikke væsenlig forskelligt fra den Udtryksmaade, som Poul Møller i hine Aar, da han læste meget i gamle danske Bøger, havde dannet sig og især i sine Breve ynder at bruge. Den i saadanne gamle Skrifter herskende Sprogtone, som han etsteds har betegnet som »en halvironisk Snurrighed«, har han i »Eyvind« ønsket at fremstille. Ved sit brede folkelige Snit hører den nordiske Fortælling sammen med de Digte, som i denne Udgave er kaldt »Folkeviser«.

Emnet, delvis ogsaa Stilen til sin Fortælling fandt Poul Møller i Peder Clausens Oversættesse af Snorre Sturlesens Norske Kongers Krønike (fra 1633), som maaske tillige med den samme Forfatters Norriges Beskrivelse (1632), som han ogsaa har brugt, var til Stede i hans Faders, den lærde Rasmus Møllers Bibliotek i Købelev Præstegaard. Det historiske Stof er dog meget frit behandlet, omdannet efter Forfatterens personlige Behov og forsynet med en Mængde Tildigtninger. Kun Fortællingen om Kampen paa Stordøen (S. 162—168) følger Snorre (Hakon den godes Saga, Kap. 28—32, P. Clausen, S. 84—88). De indlagte Digte har ingen Lighed med Eyvinds Kvad, som ikke er optagne i Oversættelsen; Tilnavnet Skaldaspiller, d. e. Skjaldefordærver, har Poul Møller forstaaet som folkelig Visesanger. Disse lidet oldnordiske Folkeviser har Poul Møller skrevet med den samme »Hjærtensfryd«, hvormed Grundtvig etter Forordet til Prøverne har omskrevet Saxos latinske Vers »i gode, gamle, danske, magelige Rim«.

I nærværende Udgave er Haandskriftets Retskrivning af kunstneriske Hensyn bevaret, altsaa ogsaa de hist og her forekommende Spor af en antikverende Stavemaade, som Forfatteren ikke har brudt sig om at gennemføre.

116 *de fleste saa ud som bare Skind og Been.* »Finnerne ere magre og skrinde (tørre) Folk — — de ere meget sorte og

brune paa deres Krop« (P. Clausen Norriges Beskrivelse S. 134).

en dejlig Mø ved Navn Tora, det følgende er fri Digtning efter Harald Haarfagers Saga, Kap. 25 og 40 (P. Clausens Overs. S. 50, 62) med Fortællingen om Haralds Elskov til Snefrid og Tora.

117 *Ganfluer.* »Det hende for faa Aar siden, at en Mand, som endnu lefuer paa *Helieland,* drog paa Fieldet oc søgte efter Biørne, oc hand kom til en Heller (det er en stor Hule under en Klippe), der fand hand i samme Heller et stort groft Billede, som var en Finnegud, oc stod der hos hannem Finnens *Gan Eske,* oc der hand oplod samme Eske, da krøb den fuld aff blaa Fluer, huilke vare Finnens Gan oc Troldom, som hand dagligen udsender«. (P. Clausen Norriges Beskrivelse S. 132). Petter Dass fortæller i »Nordlands Trompet« om Finnernes Trolddomskunster: »Sin Ganne-Kunst bruger han og som en Mand, / Og sender, hvort hen hannem lyster om Land, / Forgiftig Beelzebubs Fluer.« Ogsaa Chr. Falster kender Ordet (on. gandr, Troldkæp): »Jeg lader andre spøge / med deres Vinde-Gud og Gan« (Satirer v. Thaarup S. 89).

122 *Den lille Hadingsmand.* Haadingsbarn (d. e. et Barn, som er til Spot for alle) kaldes i Peder Syvs Kæmpeviser et uægte Barn.

Den gamle Maag. Ordet »Maag« (d. e. Svoger) er her og nedenfor S. 134 urigtig brugt som »mægtig Mand«. Poul Møller har vistnok misforstaaet Oehlenschlægers Udtryk (i »Helge«): Til Sævar Jarl I drage, / han er en mægtig Maag.

124 *Græspiler i Fjeldsprækkerne* er Græsstraa, smlgn. »en Pille Græs«.

125 *Dagmoer gjorde Himlen rød.* Ordet Dagmaar (d. e. Dagens Mø; folkelig Omtydning af Navnet paa Valdemar Sejrs Dronning) er af senere Digtere brugt i Betydningen: Morgenrøde; saaledes i en i Syvs Kæmpeviser optagen Vise af Erik Pontoppidan. Herfra har vel Poul Møller Ordet, som han har forstaaet som »Moder Dag« og i ovenstaaende Form brugt i sin Homeroversættelse. Derefter har Chr. Winther brugt Ordet i »Hjortens Flugt«. —

Det gaar fint, om høje Toner i Sang, smlgn.: Hillemænt! det sidste gik fiint (Erasm. Montan. I, 4). — *Med sære Runer*, de latinske Skriftegn i Salmemanuskriptet.

128 *En Vise, som han imens havde lagt og grundet paa.* Saaledes Hdskr.; Udg.: en Vise, som han imens havde lagt.

130 *De Hellede stærke.* Helte; alm. i Folkevisen.
Hamrer med Klodde. Kugle paa Sværdhjaltet.

131 *Aukthor*, oehlenschlægersk (urigtig) Form for on. Ökuþórr, Age-Thor.
I tre Dage sad Erik og grundede. Her er brugt Motiver fra Egil Skallagrimssons Saga Kap. 59f.

132 *Da Eyvind vandrede gennem en Fyrreskov.* Motiv fra Eventyrene af Ravneprinsernes (De vilde Svaners) Type og Viserne om Jomfruen i Fugleham (Syv Nr. 57; DgF. Nr. 56).
Den svarte Vole oehlenschlægersk (urigtig) Form for Vølve. — *Granetap* Grankogle, smlgn. Side 73.

134 *Harald han rider, en Drauge paa Vind* en Dødning, gl. nord. draugr, først optaget af Grundtvig.

138 *De mange Stene laae i en Kringle.* Stendysserne opfattedes tidligere almindelig som Levninger af gamle Tingsteder (se Digtet »Morgenvandring« i Oehlenschlægers »Langelandsrejsen«).

148 *Hvad siger I dertil, Svanhvide? (saaledes hed den dejlige Jomfru).* Udgaverne: Alvilde. I Stedet for dette Navn, der er en Mindelse fra »Vaulundurs Saga«, har Haandskriftet oftere: Svanhvide.

141 *Da qvad Eyvind.* Smlgn. »K. Øisten paa Opland — — førte Krig udi Trondheim i fordom Dage, oc undertuingede sig der nogne Læne, oc sette sin Søn der ofuer, men Trønderne dræbte hannem. Kong Øisten drog anden gang udi Trondheim met Krigsmagt, og røfuede Landet vide. Da gaff han dennem Kor (*Valg*), huad heller de vilde hafue hans Træl, ved Nafn Faxe, eller hans Hund, ved Navn Sær eller Sør til Konge. Oc de korede Hunden, thi de mente at de kunde raade sig sielfue. Saa lode de trylle tre mands vid udi Hunden: hand giødde de to Ord, oc talede det tredie. Hans Halsband og Lencke var aff Sølff oc Guld. Naar det var skidet Vær

eller Vej, da baare hans Hofsinder hannem paa Hærderne. De beredde hannem it Kongeligt Sæde, oc hand sad paa Højen, som Kongerne plejede at sidde. — Det sigis, at hand bleff saa død, at ulfue komme iblant hans Hiord, oc hans Hofsinder eggede hannem til at verge sit Fæ. Thi løb hand aff Højen, oc did som Ulffuene vaare oc de dræbte hannem.« (P. Clausens Overs. S. 72f.).

145 *Til Rend med Jætter* Dystridt. Udg. Raad.

152 *Rakke, min Hund i Lænke.* Poul Møller tænker paa det gammeldanske Ord Rakke, en Hund, der forekommer i Syvs Visebog og er brugt af Hertz i »Svend Dyrings Hus«.

157 *Jeg er da uselig faldet i denne Mands Hænder* ussel i Syvs Visebog er i denne Forbindelse *usen*, gl. nord. *úsynju* d. e. i en ulykkelig Stund.
Eyvind blev meget fattig ved denne Tiltale »lille«, stakkels, smlgn. Ach, jeg fattige Per Erichsen (Den Stundesløse III, 4).

161 *Dvergemæle* gammelnordisk, ogsaa i nyere Dialekter forekommende Navn paa Ekko, som Poul Møller maaske kender fra Junge (Den nordsjællandske Landalmues Karakter v. H. Ellekilde S. 239).

162 *Derpaa drog Hakon til Stordøen.* Fortællingen i det følgende støtter sig paa P. Clausen S. 84—88.

163 *Hvad enhver ganske rivelig kunde se med sine Øine.* Et Ord i Øbomaalet, der betyder det samme som »grangivelig«, men som Poul Møller vistnok har fra Grundtvigs Prøver af Saxo og Snorro, hvor det er ledsaget af følgende Anmærkning: »Man skænke mig Ordet, det er en Sjællandsfar, som jeg er selv, og bruges kun i denne ene Betydning, beslægtet med det islandske *rjúfa*, at adskille. — *Rask herud og planter Roser.* Oehlenschlægersk, for: at udgyde Blod. (Hakon Jarl 4. Akt, Offerlunden).

165 *Over salten Rin* se Anm. til S. 24.

168 *at blive ringet til Hvile af Kristenklokker* saaledes Hdskr. ligesom Fuglevisen S. 34 (hvis Tilblivelse derved kan dateres, smlgn. Anm. til Hans og Trine, S. 408); Udg. Kristenklerker.

175 *Hvor have I plukket Blomster ved Vintertid* smlgn. Fortællingen om Haddings Færd til Udødelighedslandet i Saxos første Bog i Grundtvigs Oversættelse (I, 53f):

»Thi som Folk en Aftenstund sad over Borde, saa man en Kvinde stikke Hovedet op af Gulvet, henne ved Arnen og vise i Barmen en Urtekost frem, som om hun vilde spørge, hvor i al Verden de vel mente der var saa dejlig Grønt om Vinterdage«. Det samme Syn ligger til Grund for Grundtvigs »De Levendes Land« (og derigennem for hans »Nyaarsmorgen«) og for det Brudstykke af et Visions-Digt i Dantes Stil, der fandtes mellem Poul Møllers Papirer fra denne Tid og er aftrykt P. M. I 122—124:

En liflig Urtegaard jeg dig skal vise,
Hvor slige Blomster er ved Jul at finde,
Hvor et uroligt Sind kan finde Lise. —

Blaa Smaragder i Udg. rettet til Safirer.
Det høje hvide Hus, der staaer i Lunden gammelnordisk Form for London, bruges af P. Clausen (S. 187). Smlgn. Oehlenschlægers Helge: »Vi løbet er i Bretlands Thems for Lunden« med Noten: London.

EN DANSK STUDENTS EVENTYR

Plan til en Fortælling.

179 Læsere, der kunde ønske udførligere Oplysninger om Novellens Historie, henvises til Fremstillingen i P. M. II S. 1—44, 62—65, 166, hvis Resultater her er gengivet i en sammentrængt Form, med nogle Tilføjelser. De, der er fortrolige med Chr. Thaarups Behandling af Poul Møllers Novelle, vil se, at den væsenligste Uoverensstemmelse mellem de to Rekonstruktioner, bortset fra nærværende Forsøgs mere indgaaende Karakter, bestaar deri, at Thaarup anser de i denne Udgave med A og B betegnede Udkast til en Fortælling for samtidige med Novellen, medens de efter mit Skøn er i det mindste to Aar ældre.

En paabegyndt historisk Roman.

190 Over dette Kapitel staar i Manuskriptet, men overstreget: »Et Studenterselskab«. De følgende Kapitler er betegnede med Romertal.